

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Collecties

Redactie MvdNVvZ

Citation

Collecties. (1976). Collecties. *Mededelingen Van De Nederlandse Vereniging Voor Zeegeschiedenis*, 33, 49-50. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/4305514>

Version: Publisher's Version
License: [Leiden University Non-exclusive license](#)
Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/4305514>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Wij zouden in ballast varen
van de Purmerendse kade
naar Frederikstad in 't vaderland
om timmerhout te laden.

Wij stuurden de schuit de haven uit
en pompten haar toen leeg,
maar de volgende morgen die brak aan,
voordat de lenspomp zweeg.

Nadat onze loods van boord was,
toen zeilde de brik als bezeten,
maar zij maakte een breder kielzog
dan wij mijlen konden meten.

En bootsman Ole Voddeturk
stond vloekend de schuit te beschouwen,
want de taliereep was opgelapt:
"die zou geen dag meer houwen".

Maar stuurman Ole Liederlijk
was niet zo diep begaan:
"Als 't lapwerk 't vroeger uithield,
dan zal 't wel blijven staan."

't Was op een zondagmorgen,
we werden gepord om te brassen,
maar toen we het ruim in keken,
zagen we 't kielwater wassen.

De kapitein die wist wel raad
om onze vrezes te bedaren:
"Ik heb een oude koffiezak
en 'n deksel om 't lek te klaren!"

Verder kan ik niet zingen,
omdat ik niks meer weet,
ja toch: de kok verbrandde zijn achterste
in de kombuis, want die was heet.

1) haven aan de Oslofjord

COLLECTIES

Valdemars slot te Troense bij Svendborg (Denemarken)

Niels Juel (1629-1697), de "deense De Ruyter", had een belangrijke vordering op de Kroon terzake van prijsgelden, hem toekomende voor zweedse schepen, die tijdens de Schonense oorlog (1675-1679) door of onder leiding van hem waren genomen. Ter kwijting van deze vordering werd hem aan het einde van de oorlog Valdemars Slot c. a. overgedragen. Dit op het eiland Taasinge, vóór de zuidkust van Funen, gelegen kasteel was tussen 1635 en 1643 gebouwd in opdracht van koning Christiaan IV naar plannen van Hans van Steenwinckel de Jonge. Christiaan noemde het naar zijn jonggestorven zoon prins Valdemar Christian. Niels Juel liet het in 1658 gedeeltelijk door de Zweden verwoeste slot in enigszins verstrakte vorm herbouwen. Omstreeks het midden van de 18e eeuw liet zijn kleinzoon en naamgenoot aan weerszijden van het plein vóór het hoofdgebouw twee vleugels optrekken, die beide eindigen in een statig, door een koepeltoren bekroond poortgebouw; zij boden huisvesting aan het personeel en bevatten bedrijfsruimten voor de boerderij, die aan Valdemars Slot was en is verbonden (de Juels wisten in de loop van de 18e eeuw vrijwel het gehele eiland Taasinge in eigendom te verwerven en bezitten er thans nog ruim 1300 ha landbouwgrond en bos). Deze gebouwen werden ontworpen door Georg Diedrich Tschierscke. Dezelfde bouwmeester ontwierp ook het charmante theepaviljoen, dat de vierde zijde van het plein afsluit en een bijzonder wijs uitzicht biedt over het water van de Svendborg Sund, een zijarm van de Grote Belt. In 1879 tenslotte werd het hoofdgebouw aan een historiserende restauratie onderworpen.

Valdemars Slot behoort nog steeds aan het nageslacht van Niels Juel. De huidige eigenaar, Niels baron Juel-Brockdorff, heeft echter in 1974 de zojuist beschreven gebouwen en het slotpark in pacht gegeven aan het "Orlogsmuseet" (marinemuseum) te Kopenhagen. Zoals B. Munthe Morgenstjerne, directeur van dat museum, in de gids voor Valdemars Slot schrijft, is de nieuwe bestemming "to preserve for posterity, as far as possible in its original form, a Danish country estate, and also at the same time to illustrate both the life of Niels Juel and the navy of his day". Inmiddels zijn in de zuidelijke dienstvleugel de statiesloepen uit het bezit van het Orlogsmuseet tentoongesteld met andere objecten, die verband houden met de geschiedenis van de jachten van het deense vorstenhuis. De noordelijke dienstvleugel zal worden ingericht voor wisselende tentoonstellingen. De vertrekken op de begane grond van het hoofdgebouw zijn grotendeels in dezelfde staat gelaten als waarin zij zich bevonden toen de laatste bewoner zich in 1972 elders vestigde. Men treft er onder andere een portret aan van admiraal Niels Juel als ridder van de Olifant met op de achtergrond een voorstelling van zijn overwinning op de Zweden onder Henrik Horn in de bocht van Kjöge (1677). Op de bovenverdieping zijn kleine exposities ingericht over de slag in de bocht van Kjöge en over de geschiedenis van Valdemars Slot en Taasinge. Het belangrijkste "maritieme" stuk, dat daar wordt getoond, is wel een kerkschip, het oudste model uit de collectie van het Orlogsmuseet. Het is een contemporain model van de "Anna Sophia", 68 stukken, die aan de slag in de bocht van Kjöge deel heeft genomen. Volgens een overlevering heeft dit stuk gehangen in de Holmens Kirke te Kopenhagen, de oude marinekerk tegenover Slot Christiansborg, waar Niels Juel is bijgezet. Verder treft men op deze verdieping een indrukwekkende ridderzaal aan. Deze verkeerde bij ons bezoek in de zomer van 1975 in vervallen toestand, maar men was reeds begonnen met restauratiewerkzaamheden.

Er zal nog heel wat geld moeten worden uitgegeven voordat de plannen, die het Orlogsmuseet met Valdemars Slot heeft, in grote lijnen verwezenlijkt zijn. Ook in de huidige toestand is het echter naar onze mening zeker een bezoek waard. Men dient er rekening mee te houden dat het alleen gedurende de periode 1 juni - 14 september dagelijks voor het publiek is opengesteld. Gedurende het overige deel van het jaar kan men het alleen op zaterdagen en zondagen, alsmede bepaalde feestdagen, bezichtigen, dit weer met uitzondering van de maanden november en december, wanneer het uitsluitend op tweede Kerstdag toegankelijk is.

Het "Marstal og Omegns Museum" te Marstal op Aerö (Denemarken)

Marstal, de meest oostelijk gelegen plaats op het eiland Aerö in de Zuidfunense archipel,

was vele tientallen jaren lang een zeer belangrijk zeevaartcentrum. Op diverse werven werden houten zeilvrachtvaarders gebouwd en men ontwikkelde er ettelijke eigen typen (die overigens ook elders zijn nagevolgd) zoals de "marstalschoener" en het "marstaljacht". Zij vonden hoofdzakelijk emplot in de kleine vaart, maar ook wel op de lange reis en zeer vele onder hen hadden in Marstal hun thuishaven. Thans zal men daar echter, in tegenstelling tot de situatie van nog slechts een twintigtal jaren geleden, tussen de zeiljachten en motorcoasters zelden meer een echt "marstalschip" aantreffen. In het stadsbeeld is er verder ook weinig meer dat aan dit facet van het locale verleden herinnert. Om daarvan toch een duidelijk beeld te krijgen kan men een bezoek brengen aan het "museum voor Marstal en omgeving" in de Prinsensgade. Het is gevestigd in een huis, dat uiterlijk weinig opvallend is - met dien verstande dat zich in de tuin bevinden wat niet ten onrechte in de ANWB-gids voor Denemarken "de mooiste WC-deuren" in het land worden genoemd! Binnen vindt men een collectie, die door haar verscheidenheid en door de wijze van opstelling typisch het karakter heeft van een "ouderwetse" oudheidkamer. Indrukwekkend is de verzameling van vele tientallen scheepsportretten in aquarel of olieverf. De meeste zijn vervaardigd door onbekenden, daarnaast is er veel werk onder van Hans Andersen Hansen, die als tekenaar en schilder actief was rond de laatste eeuwwisseling. Naar één der beheerders van het museum ons meedeelde wordt hij als de belangrijkste scheepsportrettist beschouwd, die op Aerö heeft gewerkt. Een oudere tijdgenoot van hem was J. E. C. Rasmussen (1841-1893). Hij was geboortig van Aerö en heeft daar soms inspiratie gevonden, maar is toch vooral bekend geworden door zijn evocaties van Groenland. Beide categorieën van zijn werk zijn in het museum vertegenwoordigd.

Onder de realia zijn in het bijzonder vermeldenswaard een aantal schegbeelden, een verzameling van ongeveer zestig naamborden van vroeger te Marstal geregistreerde schepen, navigatie-instrumenten, tuigonderdelen (waaronder de grote houten blokken het meest spectaculair zijn) en vele voorbeelden van zeemanshuisvlijt. Onder de modellen is het belangrijkste een reeks van 38 exemplaren, die alle zijn vervaardigd door de meester-smit Lorenz Hansen (1890-1952). Hiertoe behoort een model van één der Marstalse scheepswerven omstreeks 1900, waar een schip in zijn inhouten staat en een driemast-schoenerbark gekrend ligt om onder de waterlijn te worden schoongemaakt en van een nieuwe koperen dubbeling te worden voorzien.

Het museum is van juni tot medio september dagelijks geopend en in mei en gedurende de tweede helft van september op zondag te bezichtigen. Een gedrukte gids, in het Deens, is verkrijgbaar.

(Drs. Ph. M. Bosscher)

LITERATUUR

Boekbesprekingen

BOXER, C. R., De Ruyter en de Engelse Oorlogen in de Gouden Eeuw. Bussum, De Boer Maritiem, 1976, 125 blz., geïll.

Twee jaar geleden deed de engelse historicus C. R. Boxer in de serie publicaties van het National Maritime Museum te Greenwich het aantrekkelijke boekje "The Anglo-Dutch Wars of the 17th Century" verschijnen. Het is beslist een goed initiatief van de uitgeverij De Boer Maritiem geweest dit boekje voor een nederlandse vertaling in aanmerking te laten komen. Van deze gelegenheid werd gebruik gemaakt om meer dan in de engelse versie het geval was, het accent op De Ruyter te leggen. Diens driehonderdste sterfdag en Boxer's grote bewondering voor de Zeeuw gingen hierbij goed samen. Zo ontstond een integrale vertaling van het origineel met telkens passages over De Ruyter ertussen gevoegd, welke aan het begin en aan het slot natuurlijk van groter omvang zijn. Een biografie verwachtte men dus niet. Het boekje laat zich goed lezen, de vertaling is verzorgd en het is gelukkig niet al te vaak dat een "landrotten"-vertaling stoort. Aan "aalmoezeniers" waar dominees en ziekentroosters bedoeld worden (blz. 104) went men in een tijd van het CDA ook wel! Een nuttige beschouwing aan het slot van R. E. J. Weber over het werk van de beide Van de Veldes is op zijn plaats. Zonder hun producten zijn de Engelse oorlogen niet denkbaar. Boxer steekt zijn mening niet onder stoelen of banken, dat hij De Ruyter als admiraal de grootste aller tijden vindt. Hij stelt hem boven Nelson, een vergelijking met twintigste-eeuwse vlootvoogden durft hij niet te maken. Zonder Nelson zou Engeland ter zee ook wel gezegevierd hebben, maar zonder De Ruyter was de Republiek in de oorlog van 1672/3 niet ongeschonden gebleven (blz. 7 en 96). Dat is een mening die een Nederlander niet spoedig zou wagen te verkondigen! Boxer's beschouwingen over de oorzaken en het verloop van de oorlogen doen recht aan beide partijen. In zijn onderhoudende stijl, waarvan in de vertaling wel iets bewaard gebleven is, stelt hij het vlootgebeuren centraal. Zijn kennis van bronnen en literatuur over beide opponenten is groot en het treft telkens hoe hij allerlei, vaak nieuwe details in een geheel weet te verwerken. Wanneer hij in de samenvatting op de vraag ingaat, waarom de natuurlijke voordelen van Engeland wat betreft winden, havens, schepen en manschappen niet opnieuw in de tweede en derde oorlog van doorslaggevende betekenis zijn geweest (blz. 102), vindt hij het antwoord in het leiderschap en de bekwaamheid van De Ruyter en in de grote economische veerkracht en de financiën van de Republiek. Ik zou daar de naam van Johan de Witt aan toe willen voegen. In diens organisatorisch werk en samenwerking met De Ruyter ligt ook een verklaring.

J. R. Bruijn

DAVIS, R., English merchant shipping and Anglo-Dutch rivalry in the seventeenth century. Londen, HMSO, 1975, 36 blz., geïll.

Davis is bij uitstek kenner van de engelse zeehandelsgeschiedenis van de 17de en 18de eeuw. Een aantal hoofdzaken uit de ontwikkeling van de engelse koopvaardijvloot in de 17de eeuw zet hij bondig in dit boekje bijeen. Waar meer dan de helft van de 36 bladzijden door - soms onbekende illustraties - wordt ingenomen, telt de tekst zelf niet veel woorden. Davis schetst eerst de groei van de vloot, gaat vervolgens op de schepen in en zet daarbij uiteen hoe Engelsen zich door aankoop en buit in de drie Engelse oorlogen een even veelzijdig areaal van scheepstypen toeïgenden als de Nederlanders reeds lang bezaten. In de paragraaf "The Seamen" gaat hij vooral op de plaats en betekenis van de schipper in. In de verhouding tot de Republiek acht hij de Scheepvaartwetten van essentiële betekenis. Het boekje is in dezelfde serie uitgegeven als waarin eerder reeds C. R. Boxer's "The Anglo-Dutch Wars of the 17th Century" verscheen. Helaas bevat het geen verwijzing naar enige literatuur, maar voor het overige is het een nuttige uitgave van het National Maritime Museum te Greenwich.

J. R. Bruijn